

CZU: 342.77:616.98:342.72/.73(498)

[https://doi.org/10.59295/sum8\(188\)2025_10](https://doi.org/10.59295/sum8(188)2025_10)

RESTRÂNGEREA DREPTURILOR FUNDAMENTALE ÎN ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL PANDEMIEI DE COVID-19: O PERSPECTIVĂ JURIDICĂ

*Mihai DOLTU,**Universitatea de Studii Europene din Moldova*

Articolul analizează modul în care România a restrâns drepturile fundamentale în timpul pandemiei de COVID-19, între 2020 și 2022. Acesta explorează cadrul constituțional și legal al stării de urgență și al stării de alertă, impactul asupra drepturilor fundamentale precum libertatea de circulație, de întrunire, dreptul la sănătate, educație și justiție, precum și reacțiile instituțiilor judiciare. Autorul subliniază importanța proporționalității, legalității și controlului democratic în aplicarea acestor măsuri excepționale.

Cuvinte-cheie: drepturi fundamentale, pandemie, România, stare de urgență, restricții, legislație.

RESTRICTION OF FUNDAMENTAL RIGHTS IN ROMANIA DURING THE COVID-19 PANDEMIC: A LEGAL PERSPECTIVE

The article examines how Romania restricted fundamental rights during the COVID-19 pandemic from 2020 to 2022. It investigates the constitutional and legal framework behind the state of emergency and alert, and the impact on rights such as freedom of movement, assembly, health, education, and access to justice. The author emphasizes the role of proportionality, legality, and democratic oversight in implementing exceptional measures.

Keywords: fundamental rights, pandemic, Romania, state of emergency, restrictions, legislation.

Introducere

Pandemia de COVID-19 (2020–2022) a reprezentat o provocare fără precedent la adresa drepturilor omului în România. Pentru a combate și limita efectele pandemiei, autoritățile au luat o serie de măsuri juridice excepționale – de la instituirea stărilor de urgență și de alertă, până la adoptarea unor acte normative speciale – care au restrâns anumite drepturi fundamentale în scopul protejării sănătății publice.

Acest articol analizează cadrul juridic al măsurilor implementate în România ca răspuns la pandemie și impactul acestora asupra drepturilor omului, acoperind perioada de la primele decrete de urgență din martie 2020 până la ridicarea tuturor restricțiilor în martie 2022. Accentul este pus pe legislația națională românească (legi, hotărâri de guvern, ordonanțe de urgență) și pe deciziile judecătorești importante care au contribuit la conturarea echilibrului dintre imperativele de sănătate publică și drepturile constituționale. Dreptul Uniunii Europene și cel internațional sunt menționate doar în măsura în care au influențat măsurile sau deciziile legale din România (menționăm, de exemplu, aspecte referitoare la Convenția Europeană a Drepturilor Omului și la politici coordonate la nivelul UE).

Din punct de vedere metodologic, acest articol constă într-o abordare structurată după cum urmează: în primul rând, este prezentat cadrul juridic utilizat în perioada pandemiei, prin evidențierea declarării stării de urgență și, ulterior, a stării de alertă, precum și printr-o sinteză a principalelor măsuri legale adoptate în acest context. Urmează, apoi, o analiză detaliată și structurată a drepturilor și libertăților fundamentale cel mai semnificativ afectate: libertatea de circulație, libertatea de întrunire, libertatea de exprimare și de informare, dreptul la viață privată (inclusiv protecția datelor cu caracter personal), dreptul la educație, dreptul la sănătate, libertatea religioasă și accesul la justiție, printre altele. Pe tot parcursul analizei, au fost utilizate surse primare, precum decrete, legi, ordonanțe guvernamentale și decizii ale Curții Constituționale, pentru a fundamenta afirmațiile și concluziile formulate.

Instituirea stărilor de urgență și de alertă în România – fundamentul constituțional

Constituția României prevede posibilitatea instituirii stării de urgență sau a stării de asediu (art. 93) și permite limitarea temporară a anumitor drepturi, dar doar în condiții strict reglementate (art. 53). Starea de urgență este instituită de Președinte și trebuie aprobată de Parlament în termen de 5 zile [1].

Pe durata stării de urgență, drepturile și libertățile pot fi restrânse numai în limitele prevăzute de Constituție. Anumite drepturi fundamentale beneficiază de protecție absolută, inclusiv dreptul la viață, interzicerea torturii și a pedepselor inumane sau degradante, principiul *nulla poena sine lege* (nicio pedeapsă fără lege) și accesul la justiție – acestea nu pot fi limitate nici măcar în condiții de urgență. Orice restricție impusă trebuie să fie necesară, proporțională și exprimată în mod clar în decretul de instituire a stării de urgență. Aplicarea măsurilor specifice în acest context este reglementată de Ordonanța de Urgență a Guvernului (OUG) nr. 1/1999 privind regimul stării de asediu și al stării de urgență, aprobată ulterior prin Legea nr. 15/2005 [2].

În temeiul acestui cadru legal, decretul prezidențial trebuie să precizeze explicit ce drepturi sunt restrânse, iar măsurile concrete pot fi puse în aplicare prin acte subsecvente numite „ordonanțe militare”, emise de autoritățile desemnate prin decret.

Starea de urgență (martie–mai 2020): România a instituit starea de urgență la nivel național pentru o perioadă de 30 de zile, începând cu 16 martie 2020, prin Decretul Prezidențial nr. 195/2020. Decretul, aprobat ulterior de Parlament, a impus măsuri extinse, printre care: închiderea școlilor și universităților, suspendarea adunărilor publice și a evenimentelor, restricționarea circulației și a mobilității, precum și alocarea resurselor suplimentare pentru sistemul de sănătate și sprijin economic [3].

Acest decret a indicat în mod explicit drepturile fundamentale care au fost temporar restrânse – în principal libertatea de circulație, libertatea de întrunire, precum și anumite drepturi economice și sociale – respectând cerințele constituționale. Pentru implementarea măsurilor prevăzute în decret, Ministrul Afacerilor Interne a emis o serie de ordonanțe militare care detaliau restricțiile. De exemplu, o ordonanță din 21 martie recomanda populației să rămână la domiciliu și introducea o interdicție de circulație pe timpul nopții [4], iar o altă ordonanță din 24 martie interzicea deplasările în afara locuinței, cu excepția unor motive esențiale bine justificate. Cetățenii care ieșeau din casă erau obligați să aibă asupra lor o declarație pe propria răspundere care să justifice motivul deplasării [5].

Nerespectarea acestor reguli de urgență era sancționată cu amenzi, a căror valoare a fost considerabil majorată prin Ordonanța de Urgență nr. 34/2020. Starea de urgență a fost prelungită o singură dată, prin Decretul Prezidențial nr. 240/2020, pentru încă 30 de zile – până la 14 mai 2020 – menținând în linii mari aceleași măsuri. Pe durata celor 60 de zile de stare de urgență, au fost adoptate în total 12 Ordonanțe Militare pentru a aplica și ajusta restricțiile impuse [6].

Este de menționat că, în această perioadă, România a notificat oficial Consiliul Europei cu privire la aplicarea unei derogări în temeiul articolului 15 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), având în vedere amploarea limitărilor impuse anumitor drepturi [7].

Parlamentul a adoptat rapid Legea nr. 55/2020 (publicată pe 15 mai 2020 și intrată în vigoare la 18 mai), pentru a reglementa în mod expres măsurile de prevenire și combatere a pandemiei de COVID-19 în timpul stării de alertă. Potrivit acestei legi, starea de alertă este declarată prin hotărâre de guvern pentru o perioadă de până la 30 de zile, cu posibilitatea de prelungire, și trebuie aprobată de Parlament în termen de 5 zile dacă se aplică la nivel național (sau pe cel puțin jumătate din teritoriul țării). Parlamentul are competența de a aproba, modifica sau respinge măsura; o eventuală respingere duce la încetarea stării de alertă.

Legea nr. 55/2020 a enumerat tipurile de restricții ce pot fi impuse (cu privire la circulație, adunări publice, activități economice private etc.) și a oferit un cadru legal clar pentru sancționarea și aplicarea acestora, răspunzând astfel criticilor Curții Constituționale privind necesitatea ca măsurile de restrângere a drepturilor să fie fundamentate într-o lege. În baza noii legi, Guvernul a adoptat H. G. nr. 394/2020 pe 18 mai 2020, prin care s-a instituit oficial starea de alertă la nivel național [8].

Astfel, începând cu 18 mai 2020 și până în martie 2022, România a rămas într-o stare de alertă continuă, prelungită succesiv prin hotărâri de guvern aproximativ la fiecare 30 de zile [9]. În această perioadă, multe dintre restricțiile aplicate în timpul stării de urgență au fost menținute într-o formă mai moderată sau

adaptate în funcție de evoluția epidemiologică (de exemplu, reintroducerea interdicțiilor de circulație pe timpul nopții în perioadele cu incidență ridicată, obligativitatea purtării măștii, limitarea capacității în spații publice etc.), de această dată având un temei legislativ clar în Legea nr. 55/2020 [10].

Carantina și măsurile de sănătate publică: reglementări legale specifice

Alături de cadrul general instituit prin starea de urgență și ulterior starea de alertă, Parlamentul a intervenit pentru a acoperi un gol juridic important privind carantina și izolarea persoanelor. La începutul pandemiei, Ministerul Sănătății și Guvernul au utilizat legislația sanitară generală (Legea nr. 95/2006) precum și ordine administrative pentru a impune carantina obligatorie sau internarea în spital a persoanelor infectate sau suspecte de infectare cu COVID-19.

În luna iunie 2020, Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 458/2020, a constatat că astfel de măsuri restrictive (carantină forțată sau internare obligatorie) nu aveau un temei legal suficient și că trebuie reglementate expres prin lege, nu doar prin ordine ministeriale [11]. Ca reacție, Parlamentul a adoptat Legea nr. 136/2020, intrată în vigoare la 21 iulie 2020, care a instituit un regim detaliat privind carantina și izolarea în contextul urgențelor de sănătate publică. Această „lege a carantinei” stabilește condițiile și durata izolării pentru pacienți sau contacți, prevede revizuirea periodică a acestor măsuri și oferă persoanelor vizate dreptul de a contesta în instanță ordinele de carantinare sau izolare. Legea nr. 136/2020 a avut ca scop asigurarea faptului că orice formă de privare de libertate din motive de sănătate publică – o atingere gravă adusă dreptului la libertate individuală și la libera circulație – se realizează în baza unor reguli clare, previzibile și sub supraveghere judecătorească, în conformitate cu standardele constituționale și cele ale Convenției Europene a Drepturilor Omului [12].

Starea de alertă din România a rămas în vigoare și a fost reînnoită constant pe tot parcursul mai multor valuri pandemice. În perioada 2020–2021, autoritățile au alternat între înăsprirea și relaxarea măsurilor, în funcție de evoluția ratei de infectare.

Un moment notabil a avut loc la sfârșitul anului 2021, în timpul unui val sever de infectări în contextul unei rate scăzute de vaccinare. Guvernul a introdus, prin decizie administrativă, obligativitatea prezentării „Certificatului Verde” (dovada vaccinării, a trecerii prin boală sau a unui test negativ recent) pentru accesul la numeroase activități neesențiale, precum restaurante, centre comerciale și evenimente [13]. O propunere legislativă care urmărea să impună certificatul COVID și pentru angajații din sectorul public și privat a fost dezbătută în Parlament, însă nu a fost adoptată din cauza opoziției politice. Criticii au susținut că măsura ar încălca principiul egalității și că ar fi susceptibilă de a fi declarată neconstituțională de către Curtea Constituțională [14].

La începutul anului 2022, situația epidemiologică s-a îmbunătățit semnificativ, iar autoritățile au decis să nu mai prelungească starea de alertă după data de 8 martie 2022. Astfel, la 9 martie 2022, toate restricțiile legate de COVID-19 au fost oficial ridicate, marcând sfârșitul regimului juridic excepțional. România a revenit astfel la ordinea constituțională normală, după aproape doi ani de măsuri extraordinare [15].

Măsurile adoptate pentru combaterea pandemiei în România au avut un impact profund asupra a numeroase drepturi fundamentale. În cele ce urmează prezentăm o sinteză a principalelor drepturi afectate, modul în care acestea au fost restrânse sau protejate, în contextul juridic menționat anterior:

Libertatea de circulație

Libertatea de circulație a fost unul dintre drepturile cele mai vizibil afectate. În timpul stării de urgență, autoritățile au impus măsuri stricte de izolare: populația nu putea părăsi locuința decât pentru motive esențiale (muncă, cumpărături de strictă necesitate, îngrijiri medicale). A fost instituită inițial o interdicție de circulație pe timpul nopții (22:00–06:00), extinsă ulterior la o interdicție totală pe durata întregii zile, cu obligația de a prezenta o declarație justificativă pentru orice deplasare. Deplasările între localități și în afara țării au fost sever restricționate, cu controale în trafic și filtre rutiere. În plan intern, unele localități cu focare majore de infecție au fost complet carantinate (de ex. municipiul Suceava și comunele limitrofe, în martie 2020). Chiar și în perioada stării de alertă, libertatea de circulație a continuat

să fie limitată: uneori erau descurajate sau condiționate deplasările între județe, iar în valurile de infectări din 2020 și 2021 s-au reintrodus restricțiile de circulație pe timp de noapte, cu excepții pentru persoanele vaccinate sau în cazuri urgente. Capacitatea de transport public a fost, de asemenea, limitată [16].

Conform Constituției (art. 25), libertatea de circulație poate fi restrânsă prin lege în scopul protejării sănătății publice. Inițial, România a impus aceste limitări prin decrete prezidențiale și ordonanțe militare (acte executive), ceea ce a ridicat semne de întrebare din perspectiva statului de drept. Intervențiile Curții Constituționale (de ex. Decizia CCR nr. 152/2020) au subliniat că astfel de restricții trebuie să aibă un temei legislativ clar. În consecință, Legea nr. 55/2020 a permis în mod explicit impunerea unor restricții temporare de circulație în stare de alertă, sub rezerva revizuirii periodice și a controlului parlamentar [17].

Teoretic, cetățenii puteau contesta în instanță amenzi sau aplicarea abuzivă a restricțiilor administrative (și mulți au făcut-o, mai ales după anularea temeiului legal al amenzilor de CCR). De asemenea, România a notificat oficial o derogare în temeiul art. 15 din CEDO privind libertatea de circulație în starea de urgență, iar Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că lockdown-ul a fost o restricție permisibilă (nu o privare de libertate), justificată de situația de sănătate publică [18].

Odată cu scăderea ratelor de infectare, libertatea de circulație a fost treptat restabilită: până la mijlocul anului 2021, majoritatea restricțiilor interne fuseseră eliminate, iar în martie 2022 au fost ridicate toate măsurile rămase.

Dreptul la educație

Închiderea școlilor și învățământul la distanță. Dreptul la educație (art. 32 din Constituție) a fost semnificativ afectat, odată cu închiderea tuturor școlilor și universităților începând din martie 2020, ca măsură imediată de răspuns la creșterea numărului îmbolnăvirilor. Activitățile cu prezență fizică au fost suspendate prin Decretul 195/2020 și au rămas suspendate pe toată durata stării de urgență. Ministerul Educației a dispus rapid trecerea la învățământul online, dar acest lucru a scos în evidență inegalitățile existente între diferitele regiuni ale României – între mediul urban și cel rural, între orașele înstărite și cele cu mai puține resurse [19]. Mulți elevi, în special din mediul rural sau din familii vulnerabile, nu aveau acces la dispozitive pentru învățarea online sau la internet. Statul a lansat programe de distribuire de tablete și cartele SIM și a difuzat lecții prin intermediul televiziunii (programul „TeleȘcoala”), însă aceste măsuri nu au reușit să compenseze complet decalajele existente.

Examenelor naționale (Evaluarea Națională și Bacalaureatul) din 2020 au fost inițial suspendate apoi, după ce au fost reluate, s-au desfășurat în condițiile unor reguli sanitare stricte [20]. Universitățile au trecut la cursuri online și, în unele cazuri, au extins durata anului universitar.

Măsurile referitoare la educație au fost stabilite prin ordine ministeriale și decizii CNSU, întemeiate legal pe Legea 55/2020. Astfel, Ordinul Ministerului Educației nr. 4135/2020 a stabilit metodologia pentru predarea online, inclusiv obligațiile profesorilor și modul de monitorizare a prezenței elevilor. O altă măsură a fost instituită prin OUG 70/2020 care a permis acordarea de concedii plătite părinților pe durata închiderii școlilor [21].

Învățământul la distanță prelungit a ridicat îngrijorări legate de calitatea și echitatea educației. În numeroase situații ONG-urile și părinții au semnalat că zeci de mii de copii practic au abandonat școala sau nu au beneficiat de educație reală în această perioadă. Elevii cu nevoi speciale au fost printre cei mai afectați, având dificultăți suplimentare în adaptarea la învățământul digital. Instanțele nu au anulat nicio măsură de închidere a școlilor, iar începând cu anul școlar 2021–2022, s-a trecut la un model semidecentralizat: școlile se puteau redeschide în funcție de rata de infectare locală și de procentul personalului vaccinat. Această instabilitate a dus la întreruperi frecvente în procesul educațional [22].

Deși dreptul la educație nu a fost formal suspendat, exercitarea sa efectivă a fost afectată în timpul stărilor de urgență și de alertă. Totuși, pandemia a determinat și schimbări pozitive, deoarece a forțat modernizarea infrastructurii digitale din educație – un pas important, cu potențial benefic pe termen lung. După ridicarea stării de alertă, toate școlile au revenit la învățământul cu prezență fizică, iar atenția autorităților s-a îndreptat spre recuperarea pierderilor în procesul de învățare.

Dreptul la sănătate

Dreptul la sănătate (art. 34 din Constituție) a fost un factor principal în răspunsul autorităților la provocarea pandemiei. Pe de o parte, măsurile luate vizau protejerea sănătății publice și extinderea capacității sistemului medical pentru a face față fluxului de bolnavi de COVID-19. Pe de altă parte, redirectionarea resurselor către această criză a limitat accesul pacienților non-COVID la servicii esențiale, fapt care a diminuat calitatea îngrijirii medicale la care erau îndreptățiți. Spitale întregi au fost desemnate exclusiv pentru pacienții COVID-19, iar intervențiile sau consultațiile care nu erau urgente au fost amânate. Pacienții cu boli cronice (oncologici, HIV etc.) s-au confruntat cu întârzieri semnificative în tratamente și distribuția de medicamente [23].

În prima parte a pandemiei, în România au fost internați automat toți pacienții testați pozitiv, inclusiv cei asimptomatici – o măsură criticată ca excesivă care a determinat Avocatul Poporului să atragă atenția că România era singura țară din UE cu o astfel de practică [24]. CCR a declarat această politică neconstituțională, ceea ce a dus la adoptarea Legii 136/2020, care a stabilit criterii clare pentru internare obligatorie doar în cazuri grave sau cu risc crescut de transmitere. De multe ori pacienții au contestat această măsură în instanță [25]. Drepturile personalului medical (la condiții decente de muncă și protecția vieții) au fost, de asemenea, afectate. În 2020 personalul medical s-a confruntat cu lipsa echipamentului adecvat, numeroase îmbolnăviri și chiar decese. Statul a emis ordonanțe militare prin care a detașat forțat medici și asistente, uneori fără consimțământul acestora, invocând starea de urgență. Spitalele au fost supuse unei presiuni uriașe uneori soldată cu tragedii: mai multe incendii cu victime omenești (ex. Piatra Neamț, Matei Balș) au evidențiat probleme structurale grave și subfinanțare sistemică.

Începând cu 2021, România a implementat un plan de vaccinare adresat în primul rând categoriilor celor mai vulnerabile – seniori, cadre medicale, iar ulterior întregii populații. Vaccinarea a fost gratuită și accesibilă, însă rata de acoperire a rămas scăzută [26].

Libertatea religioasă

România, o țară majoritar ortodoxă în care o parte semnificativă a populației urmează diverse forme de practici religioase, a fost considerabil afectată de măsurile care au afectat aceste practici. În perioada stării de urgență (primăvara anului 2020), slujbele cu public au fost interzise, iar bisericile au fost închise pentru credincioși. Clerul putea oficia slujbe doar în absența enoriașilor cu opțiunea de a le transmite online. Astfel, Paștele ortodox din 19 aprilie 2020 a fost celebrat fără participarea publică – o situație fără precedent în istoria țării. Guvernul, în colaborare cu Biserica Ortodoxă Română, a găsit un compromis: preoții au oficiat slujba pascală în absența credincioșilor, iar numeroși voluntari – inclusiv polițiști și jandarmi – au distribuit Lumina Sfântă și pâinea sfințită (paștile) la domiciliul oamenilor, pentru a evita adunările. Cu toate acestea, mulți credincioși au resimțit profund interdicția de a participa la slujbele importante. Confesiunile mai mici au fost de asemenea afectate, fiind nevoite să suspende activitățile colective.

În perioada stării de alertă, restricțiile au fost relaxate treptat. Începând cu luna mai 2020, bisericile s-au redeschis pentru rugăciune individuală, iar în vară au fost permise slujbele în aer liber, cu distanțare. În toamna anului 2020 s-au reluat și slujbele în interior, dar cu limitări de capacitate și obligativitatea măștii. Pelerinajele religioase și marile sărbători (ex. Sf. Parascheva la Iași) au fost inițial interzise sau restricționate doar pentru localnici, provocând nemulțumiri și proteste. În 2021, guvernul a permis participarea la slujba de Înviere pe timpul nopții, în afara orelor de restricție, cu respectarea măsurilor sanitare – un gest văzut ca răspuns la reacțiile din anul precedent [27].

Libertatea religioasă și de conștiință (art. 29 din Constituție) poate fi limitată prin măsuri generale pentru sănătate publică. BOR a cooperat în mare parte cu autoritățile, deși a solicitat reluarea slujbelor cât mai devreme posibil. Nu au existat procese majore privind restrângerea drepturilor religioase, în parte pentru că măsurile au fost aplicate tuturor tipurilor de adunări (nu doar religioase). Totuși, pentru mulți credincioși, imposibilitatea de a participa la cult colectiv a fost una dintre cele mai simțite limitări de drepturi. Până în 2022, toate restricțiile religioase au fost ridicate.

Libertatea de întrunire și asociere

Dreptul la întrunire (art. 39 din Constituție) a fost grav limitat pe tot parcursul pandemiei. În baza ordonanțelor de urgență și a reglementărilor aferente stării de alertă, toate adunările publice, demonstrațiile, concertele, festivalurile și chiar întâlnirile private au fost interzise sau limitate sever ca număr de participanți. În primăvara anului 2020, au fost interzise adunările în scopuri sociale, culturale sau politice. Chiar și după trecerea la starea de alertă, au fost menținute limite stricte: timp de multe luni, adunările publice au fost limitate la trei persoane, apoi gradual extinse (de ex. : 50 de persoane în aer liber, cu distanțare fizică, spre mijlocul anului 2020).

Aceste măsuri au afectat direct organizarea protestelor: deși au existat încercări de a contesta măsurile prin proteste publice, orice adunare mare era considerată tehnic ilegală, iar participanții riscau amenzi. Inclusiv mitingurile politice din campaniile pentru alegerile locale și parlamentare din 2020 au fost limitate la grupuri restrânse.

Interdicția generală privind adunările publice a fost instituită inițial prin ordonanțe, în baza decretului prezidențial referitor la starea de urgență. Ulterior, Legea nr. 55/2020 a oferit un cadru legal clar pentru restricționarea întrunirilor în scopuri de sănătate publică, iar hotărârile de guvern adoptate în baza acesteia au stabilit limite numerice concrete. Deși aceste restricții au fost, în general, acceptate ca necesare pentru prevenirea răspândirii virusului, ele au ridicat probleme de proporționalitate, mai ales pe măsură ce pandemia s-a prelungit.

Au existat cazuri de aplicare inegală a regulilor – de exemplu, s-au permis uneori excepții pentru înmormântări cu profil public sau procesiuni religioase, sau s-au remarcat diferențe în modul în care au fost gestionate protestele. Cu toate acestea, Curtea Constituțională nu s-a pronunțat direct asupra legalității restricțiilor privind întrunirea, ci mai degrabă asupra formei juridice în care au fost impuse (lege vs. ordonanță). Avocatul Poporului a criticat severitatea și durata acestor restricții, remarcând că România a avut unele dintre cele mai lungi perioade de limitare a întrunirilor din UE. Odată cu introducerea certificatului verde, adunările mai mari au fost permise pentru persoanele vaccinate, iar la începutul anului 2022, dreptul la întrunire a fost complet restabilit [28]. Deși restricțiile au fost oficiale, unele proteste – cum ar fi cele împotriva măștilor sau certificatelor – au avut loc totuși, iar amenzi aplicate au fost adesea contestate sau anulate în instanță, în special după ce CCR a declarat neconstituțional cadrul de sancționare.

Dreptul la muncă și protecție socială

Deși dreptul la muncă nu a fost formal suspendat, lockdown-ul și restricțiile prilejuite de măsurile adoptate pentru combaterea pandemiei au dus la închiderea multor afaceri, în special în domeniile ospitalității, retailului și turismului, afectând locurile de muncă și veniturile angajaților. Guvernul a introdus rapid indemnizații de șomaj tehnic prin OUG-uri și ulterior prin legi – acoperind 75% din salariu pentru angajații suspendați temporar. Aceasta a reprezentat o măsură esențială de protecție socială. Ulterior, s-au acordat și ajutoare unice pentru liber-profesioniști și mici antreprenori. În sectorul public, a fost interzisă temporar concedierea anumitor categorii de personal, iar grupurile vulnerabile (vârstnici, persoane cu dizabilități) au primit sprijin suplimentar. Au fost impuse noi norme de protecție sanitară la locul de muncă. Angajatorii trebuiau să asigure echipamente de protecție și, unde posibil, să permită munca la distanță. Telemunca a fost reglementată printr-o lege din 2020 care a simplificat procedurile. În domeniile esențiale (sănătate, ordine publică), angajații au fost supuși unor eforturi extraordinare – ore suplimentare, concedii anulate, detașări forțate. De exemplu, medici și chiar studenți la medicină au fost mobilizați în DSP-uri [29]. CCR nu a declarat neconstituționale niciuna dintre măsurile de protecție socială adoptate în timpul pandemiei. Dreptul la muncă a fost, în esență, afectat indirect – prin închiderea temporară a locurilor de muncă – dar nu interzis.

Accesul la justiție și dreptul la un proces echitabil

În timpul stării de urgență activitatea instanțelor a fost restrânsă considerabil. Consiliul Superior al Magistraturii și Ministerul Justiției au stabilit ca doar cauzele urgente (referitoare, de ex., la ordine de protecție, drepturi fundamentale, minori) să fie judecate, în timp ce restul dosarelor au fost suspendate. Termenele procesuale au fost, de asemenea, suspendate sau prelungite. Deoarece accesul la justiție (art. 21 din

Constituție) este un drept ce nu poate fi restrâns, instanțele nu au fost închise complet – dar accesul efectiv a fost limitat prin amânarea masivă a cauzelor. În unele cazuri, ședințele s-au desfășurat online sau în format restrâns. Aceste măsuri au fost autorizate prin decretele prezidențiale și actele administrative ulterioare. Curtea Constituțională a continuat să funcționeze și chiar a emis decizii importante privind legalitatea unor măsuri COVID. Audierile s-au desfășurat prin videoconferință sau în scris. Nu au existat decizii CCR care să declare neconstituționale restricțiile impuse în justiție – abordarea generală a fost că măsurile erau justificate de contextul excepțional, atâta timp cât cazurile urgente erau totuși soluționate. Dreptul la un proces echitabil a fost întârziat, dar nu negat. Din iunie 2020, instanțele și-au reluat treptat activitatea normală, respectând măsurile sanitare în vigoare [30].

Concluzii

Pe parcursul pandemiei, România a fost nevoită să gestioneze un echilibru delicat între protejarea sănătății publice și respectarea drepturilor omului. Abordarea inițială a guvernului, bazată pe acțiuni executive rapide și o aplicare severă a măsurilor de prevenire, a fost rapid temperată de mecanismele de control constituțional, ceea ce a condus la consolidarea cadrului juridic – prin legi adoptate de Parlament, reguli mai clare pentru carantină și izolare și proceduri mai transparente.

Prin aceste măsuri au fost restrânse semnificativ unele drepturi fundamentale: libertatea de circulație a fost limitată într-un mod fără precedent în timp de pace; libertatea de întrunire și cea religioasă au fost practic suspendate luni întregi; drepturile sociale și economice au fost indirect afectate de efectele generate de aceste măsuri. Cu toate acestea, datorită garanțiilor legale existente, aceste restricții au fost aplicate sub control democratic și au fost supuse revizuirii judiciare. Cel mai important aspect a fost acela că majoritatea măsurilor au fost temporare și proporționale cu situația epidemiologică, iar România a restabilit gradual drepturile afectate, culminând cu ridicarea tuturor restricțiilor în martie 2022.

Legislația adoptată în timpul pandemiei în România și implicațiile acesteia asupra drepturilor omului vor fi probabil analizate mulți ani de acum înainte. Deja, juriști și cercetători români studiază această perioadă pentru a fundamenta reforme – de exemplu, au fost formulate propuneri de modificare a articolului 53 din Constituție pentru a defini mai clar regimul situațiilor de urgență, sau de reformare a mecanismului ordonanțelor de urgență, utilizat frecvent. În concluzie, răspunsul României la pandemie a evoluat de la o stare de excepție la un cadru juridic normalizat, mereu sub supravegherea Constituției și a standardelor internaționale privind drepturile omului. Deși românii, asemenea tuturor, au fost nevoiți să accepte sacrificii de libertate în numele binelui colectiv, aceste restricții nu au fost în afara legii. Perioada pandemiei a reprezentat un test pentru angajamentul României față de drepturile omului și a demonstrat, în final, reziliența instituțiilor sale democratice și juridice în fața unei provocări fără precedent.

Referințe bibliografice:

1. SELEJAN-GUTAN, B. *Romania in the Covid Era: Between Corona Crisis and Constitutional Crisis*, VerfBlog, 2020/5/21. Disponibil: <https://verfassungsblog.de/romania-in-the-covid-era-between-corona-crisis-and-constitutional-crisis/>, DOI: 10.17176/20200521-133211-0 [accesat 12 iul. 2022].
2. VERTEȘ, A. Despre limitele constituționalismului în starea de excepție. În: *Drepturile Omului*, 2, 2020. Disponibil: <http://www.revistadrepturileomului.ro/> [accesat 12 iul. 2022].
3. Decretul nr. 195 din 16 martie 2020 privind instituirea stării de urgență pe teritoriul României, emitent Președintele României, *Monitorul Oficial* nr. 212 din 16 martie 2020.
4. Ordonanța Militară nr. 2 din 21 martie 2020 privind măsuri de prevenire a răspândirii COVID-19, emitent Ministrul Afacerilor Interne, *Monitorul Oficial* nr. 232 din 21 martie 2020.
5. Ordonanța Militară nr. 3 din 24 martie 2020 privind măsuri de prevenire a răspândirii COVID-19, emitent Ministrul Afacerilor Interne. Disponibil: <https://www.mai.gov.ro/ordonanta-militara-nr-3-din-24-03-2020-privind-masuri-de-prevenire-a-raspandirii-covid-19/> [accesat 13 iul. 2022].
6. Respectarea drepturilor omului și măsurile excepționale dispuse în perioada stării de urgență și a stării de alertă (16 martie – 10 septembrie 2020), raport special al Avocatului Poporului. Disponibil: https://avp.ro/wp-content/uploads/2020/09/raport_special_2020_3-1.pdf [accesat 12 iul. 2022].

7. Permanent Representation of Romania to the Council of Europe, Annex to the Note verbale JJ9014C, 18 March 2020. Disponibil: <https://rm.coe.int/09000016809cee30> [accesat 2 dec. 2022].
8. Hotărârea nr. 394 din 18 mai 2020 privind declararea stării de alertă și măsurile care se aplică pe durata acesteia pentru prevenirea și combaterea efectelor pandemiei de COVID-19, emitent Guvernul României, Monitorul Oficial nr. 410 din 18 mai 2020.
9. Decizia nr. 380/2022 referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii nr. 136/2020 privind instituirea unor măsuri în domeniul sănătății publice în situații de risc epidemiologic și biologic, în ansamblu, ale art. 3 lit. a), l) și q), art. 4, art. 7 alin. (1) lit. a) și alin. (3), art. 11 alin. (1) și art. 15 alin. (7) din această lege, în special, precum și ale art. 4 alin. (4) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004, *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 1181 din 09 decembrie 2022.
10. BUSUIOC, V. Decizia prin care CCR a declarat neconstituțională limita de cinci zile pentru atacarea în instanța a actelor emise pe Legea 136/2020: „Încalca art. 21, art. 52, art. 126 alin. 6 din Constituție, ce garantează controlul judecătoresc al actelor administrative... Dezideratul legiuitorului de a proteja sănătatea publică nu poate constitui un argument... Blocarea dreptului de a supune controlului judecătoresc aceste acte nu e o soluție constituțională”. Disponibil: <https://www.luju.ro/>. [accesat 2 dec. 2022].
11. Decizia nr. 458 din 25 iunie 2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 25 alin. (2) din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății și ale art. 8 alin. (1) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 11/2020 privind stocurile de urgență medicală, precum și unele măsuri aferente instituirii carantinei, emitent Curtea Constituțională, *Monitorul Oficial* nr. 581 din 2 iulie 2020.
12. Legea nr. 136 din 18 iulie 2020 privind instituirea unor măsuri în domeniul sănătății publice în situații de risc epidemiologic și biologic, emitent Parlamentul, *Monitorul Oficial* nr. 634 din 18 iulie 2020.
13. Regulamentul (UE) 2021/953 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 iunie 2021 privind cadrul pentru eliberarea, verificarea și acceptarea certificatelor interoperabile de vaccinare, testare și vindecare de COVID-19 (certificatul digital al UE privind COVID) pentru a facilita libera circulație pe durata pandemiei de COVID-19. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A02021R0953-20220630> [accesat 2 dec. 2022].
14. PAMUC, C., RAFILA, A. „Pot să iau în calcul demisia dacă certificatul COVID nu va fi adoptat rapid prin angajarea răspunderii Guvernului.” Disponibil: <https://www.universuljuridic.ro/alexandru-rafila-pot-sa-iau-in-calcul-demisia-daca-certificatul-covid-nu-va-fi-adoptat-rapid-prin-angajarea-raspunderii-guvernului/> [accesat 8 dec. 2022].
15. HG nr. 16 din 8 martie 2022 pentru abrogarea Hotărârii Comitetului Național pentru Situații de Urgență nr. 6/2022 privind procedura de aprobare a regulilor de aplicare a măsurii carantinei asupra persoanelor, Monitorul Oficial nr. 230 din 8 martie 2022.
16. Ordonanța de urgență nr. 30/2020 pentru modificarea și completarea unor acte normative, precum și pentru stabilirea unor măsuri în domeniul protecției sociale în contextul situației epidemiologice determinate de răspândirea coronavirusului SARS-CoV-2, Monitorul Oficial nr. 231 din 21 martie 2020.
17. Decizia nr. 152 din 6 mai 2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 9, art. 14 lit. c¹)-f) și ale art. 28 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 1/1999 privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență și a ordonanței de urgență, în ansamblul său, precum și a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 34/2020 pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 1/1999 privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență, în ansamblul său, emitent Curtea Constituțională, *Monitorul Oficial* nr. 387 din 13 mai 2020.
18. BOGDAN, D., TEODORESCU, A. M. M. Starea de urgență, România și CEDO. În: *Revista Universul Juridic*, 25 martie 2020, pp. 1-9. Disponibil: <https://www.universuljuridic.ro/> [accesat 5 ian. 2023].
19. Ordinul nr. 4135/2020 privind aprobarea Instrucțiunii pentru crearea și/sau întărirea capacității sistemului de învățământ preuniversitar prin învățare on-line, *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 331 din 23 aprilie 2020.
20. Ordinul nr. 4019/2020 privind suspendarea organizării și desfășurării evaluărilor naționale la finalul claselor a II-a, a IV-a și a VI-a, a simulării evaluării naționale pentru absolvenții clasei a VIII-a și a simulării probelor scrise ale examenului de bacalaureat național, în anul școlar 2019-2020, publicat în *M.Of.* nr. 302 din 10 aprilie 2020.

21. Ordonanța de urgență nr. 70/2020 privind reglementarea unor măsuri, începând cu data de 15 mai 2020, în contextul situației epidemiologice determinate de răspândirea coronavirusului SARS-CoV-2, pentru prelungirea unor termene, pentru modificarea și completarea Legii nr. 227/2015 privind Codul fiscal, a Legii educației naționale nr. 1/2011, precum și a altor acte normative, publicată în *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 394 din 14 mai 2020.
22. Experiența sistemului de educație în perioada crizei COVID-19, repoart UNESCO, 2022. Disponibil: <https://www.cnr-unesco.ro/uploads/media/Brosura%20UNESCO%20COVID.pdf> [accesat 2 feb. 2023].
23. IOAN, Gh. Zădărnicierea combaterii bolilor. In: *Revista Universul Juridic*, nr. 3, [on line] martie 2020, pp. 7-27. Disponibil: <https://revista.universuljuridic.ro/> [accesat 2 dec. 2022].
24. ȘCHIOPU, S. D. Despre (im)posibilitatea reținerii infraționii de zădărniciere a combaterii bolilor în cazul persoanelor infectate cu SARS-CoV-2 care au refuzat internarea în perioada stării de urgență. În : *Revista Dreptul*, 11/2020, p. 132-149.
25. Legea nr. 136/2020 privind instituirea unor măsuri în domeniul sănătății publice în situații de risc epidemiologic și biologic, *Monitorul Oficial*, Partea I, nr. 634 din 18 iulie 2020.
26. Hotărârea Guvernului (H.G.) nr. 827/2022 pentru modificarea și completarea Strategiei de vaccinare împotriva COVID-19 în România, aprobată prin H.G. nr. 1.031/2020, *M. Of.* nr. 636 din 28 iunie 2022.
27. VOICULESCU, N., BERNA, M.-B. Exercițarea libertății religioase în contextul pandemiei COVID-19: între responsabilitate și reacții emoționale, *Universul juridic*, 23.12.2020. Disponibil: <https://www.universul-juridic.ro/exercitarea-libertatii-religioase-in-contextul-pandemiei-covid-19-intre-responsabilitate-si-reactii-emotionale/> [accesat 2 dec. 2022].
28. Ordonanța de urgență nr. 68/2021 privind adoptarea unor măsuri pentru punerea în aplicare a cadrului european pentru eliberarea, verificarea și acceptarea certificatului digital al Uniunii Europene privind COVID pentru a facilita libera circulație pe durata pandemiei de COVID-19, *Monitorul Oficial*, Partea I nr. 644 din 30 iunie 2021.
29. Ministerul muncii, Ghid pentru revenirea la muncă în condiții de siguranță pentru angajați și angajatori, mai 2020. Disponibil: https://mmuncii.ro/j33/images/Documente/MMPS/2020-05-ghid_revenirea-la-munca-in-conditii-de-siguranta.pdf [accesat 12 ian. 2022]
30. TEODORESCU, M. L., TEODORESCU, A. L. Justiția în pandemie, *Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, Nr. 3/2020, p. 53-76.

Date despre autor:

Mihai DOLTU, doctorand, Școala Doctorală „Științe Juridice și Relații Internaționale”, Facultatea de Drept, Școala Doctorală „Științe Juridice și Relații Internaționale”, Universitatea de Studii Europene din Moldova.

ORCID: 0009-0005-3541-6887

E-mail: mihaidoltu@yahoo.com

Prezentat: 08.09.2025